

ABIELU JA PEREKONNAELU

AINELINE vajadus lõi abielu aluse, suguiha ilustas seda, religioon kiitis selle heaks ja ülendas seda, riik nõudis ja reguleeris seda ning alles viimasel ajal on arenev armastus hakanud põhjendama ja õilistama abielu kui tsivilisatsiooni kõige kasulikuma ja ülevama institutsiooni — kodu — esiisa ja loojat. Just koduloomine peaks olema kõigi haridusalaste pingutuste kese ja sisu.

² Paarimine on enesejätkamisakt, mida seostatakse erineval määral enese soovide rahuldamisega; abielu ehk koduloomine on suures osas enesesäilitamise küsimus ja eeldab ühiskonna evolutsiooni. Ühiskond ise on perekonnaüksuste kogum. Üksikisikud tegutsuvad planeedil väga ajutiselt, vaid perekonnad on ühiskonna arengus püsivad. Perekond on kanal, mille kaudu kultuuri ja teadmiste jõgi voolab ühest põlvkonnast teise.

³ Kodu on sisuliselt sotsiaalne institutsioon. Abielu arenes välja koostööst enesesäilitamisel ja partnerlusest enesejätkamisel, enese rahuldamise element oli suures osas juhuslik. Vaatamata sellele hõlmab kodu kõiki kolme inimeksistentsi põhifunktsiooni, elu edasiandmine teeb sellest aga põhilise iniminstitutiooni ja seksuaalsuhted eristavad seda kõigist teistest ühiskondlikest tegevustest.

1. ALGELISED PAARISUHTED

¹ Abielu ei rajatud seksuaalsuhetele, need käisid sellega lihtsalt kaasas. Ürginimene, kes rahaldas oma suguiha vabalt, koormamata end naise, laste ja koduga seotud kohustustega, abielu ei vajanud.

² Naisel on oma järglastega füüsiline ja emotsionaalne side, mistõttu ta sõltub koostööst mehega ja see viibki ta abielu kaitsvasse rüppe. Meest ei ole aga ükski bioloogiline tung otseselt abielluma sundinud — ammugi siis abielus hoidnud. Abielu ei teinud mehele meeldivaks mitte armastus, vaid toidunälg, mis esimesena ürginimest-meest naise juurde meelitas, ja algeline peavari, kus naine oma lastega elas.

³ ¶ Samuti ei tekkinud abielu sugudevahelistest suhetest tulenevate kohustuste teadlikust mõistmisest. Ürginimene ei saanud aru, et sugukire rahuldamisel ja hilisemal lapse sünnil on mingi omavaheline seos. Kunagi oli üldlevinud arvamus, et neitsi võib rasestuda. Ürginimestel tekkis varakult mõte, et beebisid luuakse vaimudemaal; raseduse põhjustajaks peeti naises-

se sisenenud vaimu, arenevat hinge. Neitsi või vallalise naise raseduse põhjuseks peeti ka toitu või kurja silma, hilisemad uskumused seostasid aga elu algust hingeõhu ja päikesevalgusega.

⁴ Paljud varased rahvad seostasid vaimu merega, mistõttu piirati igati neitsite suplemist; noored naised kartsid tõusu ajal meres suplemist palju rohkem kui seksuaalsuhteid. Vigaste või enneaegsete laste sigitajaks peeti loomi, kes olid tunginud naise kehasse hooletu suplemise või pahatahtlike vaimude tegevuse tulemusena. Muidugi kägistasid ürginimesed niisugused järglased kohe pärast nende sündi.

⁵ Esimene samm teadmiste poole tuli koos uskumusega, et seksuaalsuhted avavad hingele tee naisesse tungimiseks. Pärast seda avastas inimene, et isa ja ema annavad järglaste sigitamiseks võrdselt pärilikkustegureid. Ent ka kahekümnendal sajandil püüavad paljud vanemad oma lapsi inimelu tekkimise küsimuses rohkem või vähem teadmatuses hoida.

⁶ ¶ Algelse perekonna tekke kindlustas asjaolu, et soojätkamisfunktsioon hõlmab ema ja lapse vahelist suhet. Emaarmastus on instinktiivne ega ole saanud alguse kommetest, nagu sai abielu. Kõigile imetajatele on emaarmastus sündides kaasa antud, see on kohaliku universumi meeleadivaimude annetus, mis on oma tugevusest ja andumuselt alati otseses sõltuvuses antud liigi abitu lapsepõlve kestusega.

⁷ Ema ja lapse suhe on loomulik, tugev ja vaistlik ning sundis seetõttu ürgaja naisi alistuma paljudele tavatutele tingimustele ja taluma kujuteldamatuid raskusi. See kõikevõitev emaarmastus on koormav emotsioon, mis on asetanud naise alati kõigis eluvõitlustes tunduvalt ebasoodsamasse olukorda kui mehe. Ent inimliigi emainstinkt ei ole siiski kõikvõimas: seda võivad kallutada kõrvale ambitsioonikus, isekus ja usulised veendumused.

⁸ Kuigi ema-lapse suhe ei tähenda abielu ega kodu, tekkisid mõlemad just sellest tuumikust. Paarimiseku arengus astuti suur samm edasi, kui ajutine partnerlus jätkus piisavalt kaua, et kasvatada üles sündinud järglased, sest see tähendas juba koduloomist.

⁹ Vaatamata varajaste paaride omavahelistele vastuoludele ja suhete lõtvusele, suurendas mehe ja naise partnerlussuhe tunduvalt nende ellujäämisvõimalusi. Mees ja naine, kes teevad koostööd, isegi omamata peret ja järglasi, ületavad enamikus asjades tunduvalt kaht meest või kaht naist. Sugupoolte paariastumine

soodustas ellujäämist ja pani aluse inimühiskonnale. Elu tegi mugavamaks ja õnnelikumaks ka sugupooltevaheline tööjaotus.

2. VARANE EMAKESKNE PEREKOND

¹ Naise regulaarsed verejooksud ja verekaotus lapse sünnitamisel tekitasid juba varakult arvamuse, et laps sünnib verest (milles asuvat ka inimese hing) ning sellest tekkis ka veresideme mõiste inimsuhetest rääkides. Varastel aegadel arvestati põlvnemist alati naisliinis, mis oli pärilikkuse ainus kindel osa.

² Algeline perekond, mis arenes välja ema ja lapse vahelisest instinktiivsest bioloogilisest veresidemest, oli paratamatult emaperekond ja see peremudel püsis paljudes hõimudes veel kaua. Emaperekond oli ainus võimalik üleminek karja rühmaabieliu etapilt hilisemale ja täiuslikumale kodusele elule polügaamiliste ning monogaamsete isakesksete perekondadena. Emaperekond oli loomulik ja bioloogiline, isaperekond on ühiskondlik, majanduslik ja poliitiline. Emaperekonna püsimine Põhja-Ameerika punaste inimeste seas on üks peamisi põhjusi, miks muidu edumeelsed irokeesid kunagi tõeliseks riigiks ei kujunenud.

³ Emaperekonna kommete kohaselt oli naise emal kodus kõrgeim võim; ka naise vennad ja nende pojad juhtisid perekonda aktiivsemalt kui mees. Isale anti sageli tema laste järgi uus nimi.

⁴ Varaseimad rassid hindasid isa vähem, nagu oleks laps ainult emast sündinud. Nad uskusid, et lapsed on isaga sarnased kooselu tõttu või et nad „märgiti” ära sellepärast, et ema soovis nende sarnasust isaga. Hiljem, üleminekuga emaperekonnalt isaperekonnale, võttis isa kogu au lapse eest endale ja paljud rasedate naiste suhtes kehtinud tabud laienesid hiljem ka nende meestele. Tulevane isa lakkas sünnitusaja lähenedes töötamast ja jäi sünnituse ajal koos naisega voodisse, puhates seal kolm kuni kaheksa päeva. Naine tõusis võib-olla juba teisel päeval üles ja asus rasket tööd tegema, aga mees jäi voodisse, et õnnitlusi vastu võtta; see kõik kuulus nende varaste komme juurde, mis pidid kehtestama isa õiguse lapsele.

⁵ Algul pidi mees tava kohaselt minema oma naise rahva juurde elama, aga hilisemal ajal tohtis mees pärast pruudihinna tasumist või selle väljateenimist naise ja lapsed oma rahva hulka viia. Üleminekuga emaperekonnalt isaperekonnale on seletatavad ka mõnda liiki nõbudevaheliste abielude muidu arusaamatu keelamine, kuigi teisi samaväärseid sugulastevahelisi abielusid lubati.

⁶ Kui jahipidamine asendus karjakasvatusega, muutus toiduvarude hankimine põhiliselt mehe ülesandeks ja emakeskne perekond hääbus kiiresti. See ei saanud püsima jääda lihtsalt sellepärast, et ei suutnud konkureerida uuema, isakeskse perekonnaga. Ema meessoost sugulaste võim ei suutnud võistelda mehele-isale koondunud võimuga. Naine ei suutnud täita üheaegselt kõiki ülesandeid — sünnitada, pidevalt koduseid toimetusi juhtida ja kodus oma volitusi suurendada. Peagi tekkinud naiserööv ja hiljem naise ostmise komme kiirendasid emakeskse perekonna kadumist.

⁷ Tohutut muutust tähistav üleminek emakeskselt perekonnalt isakesksele on üks radikaalsemaid ja täielikumaid pöördeid inimsoo ajaloos. See muudatus avaldus kohe ühiskonnaelu aktiveerumises ja kiirendas perekonna arengut.

3. ISAKESKNE PEREKOND

¹ Emainstinkt võis küll naist abielluma ajendada, kuid abielu jätkama sundisid teda eeskätt mehe suurem jõud ning ka kommete mõju. Karjakasvatajate eluviis lõi uue kommete süsteemi, patriarhaalset tüüpi perekonnaelu; karjakasvatajate ning varajaste põlvmeeste kommete järgi oli perekonnaühitsuse aluseks isa vaieldamatu ja meelevaldne võim. Kogu ühiskond, nii riigi kui ka perekonna tasemel, tegi läbi patriarhaalse korra autokraatliku võimu etapi.

² Vana Testamendi ajajärgul naissoole osutatud vähene viisakus peegeldab tõetruult karjakasvatajate kombeid. Kõik heebrea patriarhid olid karjakasvatjad, nagu näitab ka ütlus: „Issand on mu karjane.”

³ Ent mees polnud selles, et ta naist alavääristas, möödunud aegadel rohkem süüdi kui naine ise. Naine jäi ürgajal sotsiaalse tunnustusega sellepärast, et ei tegutsenud hädaolukorras; ta ei paistnud silma ega olnud kriisiolukorra kangelane. Emadus oli olelusvõitluses selgelt puudus, emaarmastus takistas naise hõimu kaitsmast.

⁴ Ürgaja naised sattusid tahtmatult meestest sõltuvusse, sest imetlesid ja kiitsid nende võitlusvalmidust ning mehisust. Selline sõjamehe ülistamine tõstis mehe egot ja surus naise tegelikult samavõrra alla, suurendades tema sõltuvust; ka praegu mõjutavad sõjaväevormis mehed tugevasti naiste emotsioone.

⁵ Arenenumate rahvaste seas ei ole naised nii suured ega tugevad kui mehed. Naine on nõrgem ja seetõttu taktitundelisem; ta õppis juba varakult oma soo

võlusid ära kasutama. Naine muutus mehest tähelepanelikumaks ja alalhoidlikumaks, kuigi veidi pealis-kaudsemaks. Lahinguväljal ja jahil oli mees naisest üle, ent kodus on naine tavaliselt ka kõige tahumatu-maid mehi oma osavale juhtimisele allutanud.

⁶ ¶ Karjakasvatatajale oli kari elatusallikaks, kuid naine pidi neil karjakasvatustöödel siiski köögiviljatoitu hankima. Ürgaja mees hoidis põllutööst eemale, sest see oli liiga rahulik, liiga üksluine. Vana ebausü järgi arvati ka, et naised kasvatavad üles paremaid taimi, sest on emad. Paljudes tänapäeva mahajäänud hõimudes valmistavad mehed lihatoite, naised köögiviljatoite, ja kui Austraalia vähearenenud hõimud on rändamas, ei ründa naised kunagi jahiloomi, mees aga ei alandu juurikaid välja kaevama.

⁷ Naine on alati pidanud töötama, vähemalt praeguse ajani on naine olnud alati tööline tootja. Mees on valinud endale tavaliselt kergema tee ja see ebavõrdsus on püsinud kogu inimsoo ajaloo jooksul. Naine on alati olnud koormakandja, ta kandis perekonna vara ja hoolitses laste eest, jättes mehe käed vabaks võitlemiseks või küttimiseks.

⁸ Naise esimene vabanemine toimus siis, kui mees soostus maad harima, tegema seda, mida seni oli naised tööks peetud. See oli suur edusamm, kui meesvange enam ei tapetud, vaid hakati orjastama põlluharjateks. See vabastas naise, kes sai nüüd rohkem aega pühendada majapidamisele ja laste kasvatamisele.

⁹ Lastetoitmine loomapiimaga viis laste varasemal rinnast võõrutamisele, mille tulemusena hakkasid emad rohkem lapsi sünnitama, sest vabanesid mõnikord esinenud ajutisest viljatusest; lehma- ja kitsepiima kasutamine vähendas tunduvalt ka väikelaste suremust. Enne ühiskonna karjakasvatustappi astumist imetasid emad oma lapsi mõnikord neljanda või viienda eluaastani.

¹⁰ Sõdade vähenemine ürgajal kahandas tunduvalt sugupoolte vahelise tööjaotuse ebavõrdsust. Ent naised pidid ikkagi tegema tõsisemaid töid, kui mehed valvet pidasid. Ühtki laagrit ega küla ei saanud päeval ega öösel valveta jätta, ent seegi töö muutus hõlpsamaks, kui kodustati koer. Põllumajanduse teke tõstis üldiselt naise prestiiži ja ühiskondlikku positsiooni — vähemalt ajani, mil mees ise põlluharijaks hakkas. Ja niipea kui mees asus maad harima, täiustusid põlluharimisviisid otsekohe vaid mõne põlvkonna vältel tunduvalt. Mees oli küttides ja sõda pidades õppinud töökorralduse väärtust ja tõi oma oskused üle ka tootmisse, hiljem aga, võttes üle suure osa naise tööst, täiustas tunduvalt naise kaootilisi töömeetodeid.

4. NAISE SEISUND VARASES ÜHISKONNAS

¹ Üldiselt on naise seisund igal ajajärgul üsna tõene abielu kui ühiskondliku institutsiooni evolutsioonilise edenemise kriteerium, abielu enda areng näitab aga küllaltki täpselt inimtsivilisatsiooni edasijõudmist.

² ¶ Naise seisund ühiskonnas on olnud alati paradoksaalne; ta on alati kavalalt mehi juhtinud, ta on alati mehe tugevamat suguiha enda huvides ja enese edasiasitamiseks ära kasutanud. Oma soo võlusid peenelt ära kasutades on ta suutnud sageli mehe üle võimu saavutada, isegi kui mees on teda armetus orjuses hoidnud.

³ Naine polnud ürgajal mehe sõber, armsam, armuke ega kaasa, vaid pigem vara, teenija või ori ja hiljem äripartner, mänguasi ning laste sünnitaja. Vaatamata sellele on korraliku rahuldava seksuaalsuhte juurde kuulunud ikka ka naisepoolne valiku- ja koostööelement ning see on andnud arukale naisele oma otsese isikliku positsiooni mõjutamiseks alati üsna suure jõu, olenemata naissoo positsioonist ühiskonnas. Ent asjaolu, et naised olid pidevalt sunnitud oma orjuse leevendamiseks kavalust kasutama, põhjustas paratamatult mehe usaldamatust ja kahtlustusi.

⁴ ¶ Sugupooltel on olnud teineteisest arusaamisega alati suuri raskusi. Mehel oli raske naisest aru saada ja tema suhtumine naisesse oli veider segu võhiklikust usaldamatusest ja kartlikust lummusest, kui mitte kahtlustusest ja põlgusest. Paljude hõimude ja rahvaste legendides peetakse hädade põhjustajaks Eevat, Pandorat või mõnda teist naissoo esindajat. Neid lugusid on alati moonutatud, et lasta paista, nagu oleks naine mehele halba toonud, ning kõik see näitab kunagist üleüldist usaldamatust naise suhtes. Preestrite poissmehele põhjendati peamiselt naise nurjatusega. Naissoo reputatsiooni vanal ajal ei parandanud ka asjaolu, et enamik oletatavaid nõidu olid naised.

⁵ Mehed on pidanud naisi pikka aega iseäralikeks, isegi ebanormaalsateks. Nad on koguni arvanud, et naistel ei ole hinge; seetõttu ei antud neile ka nimesid. Varastel aegadel kardeti esimest seksuaalsuhet naise-ga väga, mistõttu sai tavaks, et esimene seksuaalsuhe neitsiga jäi preestri ülesandeks. Isegi naise varju peeti ohtlikuks.

⁶ Sünnitamise osas kehtis kunagi üldine arvamus, et see teeb naise ohtlikuks ja ebapuhtaks. Paljude hõimude kombed nägid ette, et ema peab pärast lapse sündi läbi tegema põhjaliku puhastustseremoonia. Last ootav naine oli tõrjutud seisundis, ta jäeti üksi, välja arvatud neis rühmades, kus mees temaga koos voodisse heitis. Vanal ajal isegi välditi lapse sündimist

majas. Lõpuks lubati vanadel naistel sünnitamise ajal ema juures olla ja sellest tavast tekkis ka ämmaemanda elukutse. Sünnitamise ajal räägiti ja tehti palju mitmesuguseid rumalusi, et sünnitamist hõlbustada. Vastsündinu tavatseti püha veega üle piserdada, et vältida tontide sekkumist.

⁷ Segunemata hõimudes oli sünnitus suhteliselt kerge ja kestis vaid kaks-kolm tundi, kuid segarasside puhul on see harva nii. Kui naine sünnituse ajal suri, eriti kaksikuid sünnitades, arvati, et ta on vaimuga truudust murdnud. Hiljem pidasid arenenumad hõimud sünnitamisel suremist taeva tahteks; nende naisete kohta öeldi, et nad surid õilsat surma.

⁸ Naiste niinimetatud tagasihoidlikkus oma rõivasuhte ja enese näitamise suhtes arenes välja surmahirmust, et keegi võib neid menstruatsiooni ajal märgata. Sel ajal teiste silma alla sattumist peeti tõsiseks patuks, tabu rikkumiseks. Vana aja kommete järgi pidi iga naine neiuueast kuni sünnitamisvõime kadumiseni olema iga kuu terve nädala täielikus perekondlikus ja sotsiaalses karantiinis. Kõik, mida ta puudutas, millel istus või lamas, oli „rüvetatud”. Kaua aega oli tavaks peksta tütarlast julmalt pärast iga menstruatsiooni, et kurja vaimu tema kehast välja ajada. Ent kui naine oli sünnitamiseast väljas, koheldi teda tavaliselt lugupidavamalt ning talle anti rohkem õigusi ja privileege. Seda kõike arvestades polnud ime, et naised peeti alamateks olevusteks. Isegi kreeklased pidasid menstrueerivat naist üheks kolmest suurest rüvedusest, ülejäänud kaks olid sealihaga küüslauk.

⁹ Need vanaaja ettekujutused olid küll rumalad, kuid ka mõnevõrra kasulikud, sest andsid tööga ülekootud naisele vähemalt noores eas iga kuu ühe nädala tervitatavat puhkust ja aega tulusateks mõtisklusteks. Nii said nad mõistust teravdada, et muul ajal oma meessoost kaaslastega toime tulla. Naiste karantiin kaitses ka mehi sugueluliste liialduste eest, aidates kaudselt kaasa elanike hulga piiramisele ja enesekontrolli parandamisele.

¹⁰ ¶ Suur edasimineku toimus siis, kui mehelt võeti õigus soovi korral oma naist tappa. Samm edasi oli ka see, et naine võis hakata pulmakinke enda omandiks pidama. Hiljem sai ta seadusliku õiguse vara omada, käsutada ja isegi müüa, kuid tal polnud kaua aega õigust kiriku- ega riigiametit pidada. Naist on alati koheldud rohkem või vähem omandina, seda lausa kahekümne sajandini pärast Kristust ja veel selgi sajandil. Ta ei ole veel kõikjal maailmas saavutanud võimalust elada eraldi, vabana mehe kontrolli alt. Ka are-

nenud rahvaste seas on mehe püüd naist kaitsta tuginenud alati vaikivale ülemvõimule.

¹¹ Ent ürgaja naised ei haletsenud end, nagu kalduvad tegema nende hiljem vabanenud õed. Nad olid ikkagi üsna õnnelikud ja rahul, kuna ei söandanudki parimat või teistsugust eluviisi ette kujutada.

5. NAISE SEISUND KOMMETE ARENEDES

¹ Enesejätkamises on naine mehega võrdne, kuid eneseäilitamises kindlalt halvemas olukorras, ja seda pealesunnituid emadusest tulenevat koormust saab kompenseerida vaid areneva tsivilisatsiooni valgustatud kommete ning mehe üha kasvava õiglusega.

² Ühiskonna arenedes tekkisid naiste seas kõrgemad suguelunormid, sest nad kannatasid suguelukommetest üleastumise tagajärgede all rohkem. Mehe suguelunormid on hakanud aegamööda paranema, pelgalt selle õigluse tulemusena, mida tsivilisatsioon nõuab. Loodus ei tea õiglusest midagi, vaid sunnib naist üksi sünnitusvalusid kannatama.

³ Nüüdisaegne idee sugupoolte võrdsusest on kaunis ja laieneva tsivilisatsiooni vääriku, kuid looduses seda ei esine. Kui võim on õigus, on mees naise isand; kui valitsevad pigem õigus, rahu ja õiglus, pääseb naine järk-järgult orjusest ja silmapaistmatusest. Naise sotsiaalne seisund on olnud kõigi rahvaste seas ja kõigil aegadel üldiselt pöördvõrdeline militarismiga.

⁴ Ent mees ei võtnud naiselt õigusi ega andnud neid talle järk-järgult ja vastumeelselt tagasi teadlikult ega tahtlikult: kõik see oli alateadlik ja ettekatsetamatu episood ühiskonna evolutsioonis. Kui naisele saabus tõepoolest aeg täiendavaid õigusi omada, siis ta need ka sai ja see kõik toimus olenemata mehe teadlikust suhtumisest. Kombed muutuvad aegamööda, kuid kindlalt, arvestades neid muutusi ühiskonnas, mis tsivilisatsiooni arenedes pidevalt toimuvad. Arenevad kombad hakkasid aegamööda nõudma naiste paremat kohtlemist; hõimud, kes suhtusid naistesse endistviisi julmalt, ei jäänud püsima.

⁵ ¶ Adamiidid ja nodiidid tunnustasid naisi üha enam ja need rühmad, keda mõjutasid rändavad andiidid, on saanud mõjutusi Eedeni õpetustest naise seisundi kohta ühiskonnas.

⁶ Varased hiinlased ja kreeklased kohtlesid naisi paremini kui enamik neid ümbritsenud rahvaid. Kuid heebreallased olid naiste suhtes äärmiselt umbusklikud. Öhtumaal on naise tõus kulgenud raskelt Pauluse doktriinide tõttu, mis kuulusid ristiusu juurde, kui-

gi ristiusk arendas kombeid edasi, kehtestades mehele rangemad suguelulised kohustused. Muhameedluses on naise seisund peaaegu lootusetu naise iseäraliku alandamise tõttu ja mitme teise idamaa religiooni õpetuste järgi on tema elu veelgi halvem.

⁷ ¶ Naist ei vabastanud tõeliselt mitte religioon, vaid teadus; just nüüdisaegne vabrik vabastas naise suures osas kodu piirangutest. Mehe füüsilised võimed ei olnud uues elatise teenimise mehhanismis enam hädavajalikud; teadus muutis elamistingimusi sedavõrd, et mehe jõud polnud naise jõust enam nii palju suurem.

⁸ Need muutused on aidanud vabastada naist kodu orjusest ja muutnud tema seisundit sedavõrd, et tal on üldjoontes sama palju isikuvabadust ja soolist otsustusõigust kui mehel. Kunagi seisnes naise väärtus tema võimes toitu hankida, kuid leidlikkus ja jõukus on võimaldanud tal luua uue maailma, milles tegutseda — oma meeldival ja võluval moel. Nii on tootmine võitnud oma alateadliku ja ettekavatsematu võitluse naise sotsiaalse ning majandusliku vabastamise eest. Evolutsioonil on taas õnnestunud teha seda, mida ei suutnud saavutada isegi ilmutus.

⁹ ¶ Valgustatud rahvad on reageerinud naise kohta ühiskonnas määravatele õiglusetutele kommetele pendlitaolise äärmuslikkusega. Industrialiseerunud rahvaste seas on naine saanud peaaegu kõik õigused ja ta on vabastatud paljudest kohustustest, näiteks armeeteenistusest. Iga kergendus olelusvõitluses on tulnud kasuks naise vabanemisele ja naine on lõiganud otsest kasu igast sammust monogaamia poole. Nõrgem saab ühiskonna arenedes igast kommete muutusest alati rohkem kasu.

¹⁰ Tänu paarisabielu ideaalidele on naine võitnud lõpuks tunnustuse, väärikuse, sõltumatus, võrdsuse ja hariduse, ent pole teada, kas ta osutub kõigi nende uute ja enneolematute saavutuste vääriliseks. Kas nüüdisaegne naine reageerib sellele sotsiaalse vabanemise suursaavutusele jõudeoleku, loiduse, viljatuse ja truudusetusega? Tänapäeval, kahekümnendal sajandil, teeb naine läbi kogu oma pika eksistentsi otsustavaima katse!

¹¹ Naine on mehega võrdne partner soo jätkamisel, seega on ta rassi arenguloos täpselt niisama tähtis kui mees; seetõttu on areng kulgenud üha enam naise õiguste teostumise suunas. Ent naise õigused ei ole mingil juhul mehe õigused. Naine ei saa jõudsalt areneda mehe õiguste toel, nagu ka mees ei saa hästi edasi jõuda naise õiguste najal.

¹² Kummalgi sugupoolel on oma selgepiiriline eluala ja omaenda õigused selle ala piires. Kui naine püüab kõiki mehe õigusi kasutada, asendub meeste rüütellikkus ja eriline vastassoost lugupidamine, mis paljudele naistele praegu osaks saab ja mille nad on nii hiljuti saavutanud, varem või hiljem halastamatu ja emotsioonideta konkurentsiga.

¹³ Tsiivilisatsioon ei kaota kunagi mehe ja naise soolise käitumise vahelist kuristikku. Kombed muutuvad ajastust ajastusse, kuid instinktid mitte kunagi. Sünnipärane emaarmastus ei lase vabanenud naisel iialgi tootmises mehele tõsist konkurentsi pakkuda. Kumbki sugupool jääb igavesti oma elualal valitsejaks ning need alad on määratud bioloogiliste ja mõistuslike erinevustega.

¹⁴ Kummalegi poolele jääb alati tema eriomane sfäär, kuigi need ikka ja jälle osaliselt kattuvad. Mees ja naine konkureerivad võrdsetel tingimustel vaid sotsiaalselt.

6. MEHE JA NAISE PARTNERLUS

¹ Paljunemistung toob mehed ja naised soo jätkamiseks paratamatult kokku, kuid ainuüksi sellest ei piisa, et kindlustada nende kokkujäämine vastastikuses koostöös — koduloomisel.

² Igas edukas iniminstiitutsioonis sisaldub isiklike huvide vastuolusid, mida on otstarbekalt kooskõlalise töö jaoks kohandatud. Ka koduloomine ei ole selles suhtes erand. Abielu, koduloomise alus, on selle looduses ja ühiskonnas esinevaid sidemeid nii sageli iseloomustava vastuolulise koostöö kõrgeim ilming. Konflikt on vältimatu. Paariheitmine on loomupärane, see on loomulik. Ent abielu ei ole bioloogiline, see on sotsiaalne. Kirg viib mehe ja naise kokku, ent kiirest nõrgem lapsevaneminstinkt ja sotsiaalsed kombed hoiavad neid koos.

³ ¶ Mees ja naine on tegelikult sama liigi kaks erinevat teist, kes elavad tihedas ja lähedases koosluses. Nende seisukohad ja reaktsioonid elule on sisuliselt erinevad, nad on täiesti võimetud teineteisest jäägitult ja tõeliselt aru saama. Sugupooltevaheline täielik mõistmine ei ole saavutatav.

⁴ Naistel näib olevat rohkem intuitsiooni kui meestel, kuid mõnevõrra vähem loogikat. See-eest on naine olnud alati moraali lipukandja ja inimkonna vaimne juht. Hälli kiigutav käsi on ikka saatust mõjutanud.

⁵ ¶ Meeste ja naiste erinevus olemuses, reageerimises, seisukohtades ja mõtlemises ei tohiks sugugi muret tekitada, vaid seda tuleks pidada inimkonnale

väga kasulikuks — nii inimkonnale üldse kui ka selle üksikesindajatele. Paljud universumiolendite klassid luuakse isiksuse avaldumise kaheste faasidena. Surelike, Aineliste Poegade ja midsoniitide seas kirjeldatakse seda erinevust mehe ja naisena; seeravite, keerubite ja morontiakaaslaste seas on seda nimetatud positiivseks ehk aktiivseks ja negatiivseks ehk tagasihoidlikuks. Need kaheksed ühendused suurendavad tunduvalt mitmekesisust ja ületavad oma sünnipärasest piiratud, nagu eatavad kolmühtsed ühendused Paradiisi-Havona süsteemis.

⁶ Mehed ja naised vajavad teineteist oma morontia- ja vaimu-elujärkudel nii nagu surelikul elujärgulgi. Meeste ja naiste seisukohtade erinevused püsivad ka pärast esimest elu ja kõigil tõusuteedel kohalikus ja superuniversumis. Ning isegi Havonas aitavad palverändurid, kes olid kunagi mehed ja naised, ikka veel teineteist Paradiisitõusul. Isegi Lõplikuse Korpuses ei muundu loodud-olendid nii palju, et kustuksid need isiksusejooned, mida inimesed nimetavad mehlikeks ja naislikeks omadusteks. Need inimkonna kaks põhiteisendit jäävad alati üksteist intrigeerima, stimuleerima, julgustama ja abistama; nad jäävad alati sõltuvaks vastastikusest koostööst universumi kimbatus-tekkitavate probleemide lahendamisel ja mitmesuguste kosmiliste raskuste ületamisel.

⁷ ¶ Kuigi sugupooled ei saa kunagi loota täielikule vastastikusele mõistmisele, täiendavad nad teineteist tõhusalt, ja kuigi nende koostöös esineb sageli rohkem või vähem isiklike vastuolusid, suudab see ühiskonda alal hoida ja taastoota. Abielu on institutsioon, mis peaks sugupoolte erinevusi tasakaalustama, hoolitsetes samal ajal tsivilisatsiooni püsimise eest ja kindlustades rassi jätkumise.

⁸ Abielu on kõigi iniminstitutionide ema, sest see viib otse koduloomisele ja -säilitamisele, mis on ühiskonna struktuuri alus. Perekond on enesesäilitamise mehhanismiga oluliselt seotud, andes ainsana lootust, et inimkonna eksistents jätkub vastavalt tsivilisatsiooni määratud kommete, pakkudes samal ajal väga tõhusalt ka mõningaid eriti edukaid vorme isikliku heaolu leidmiseks. Perekond on inimese suurim puhtinimlik saavutus, mis kombineerib mehe ja naise bioloogiliste suhete arengut abikaasade sotsiaalsete suhetega.

7. PEREKONNAELU IDEEAALID

¹ Sugupooled heidavad vaistusi järgides paari, selle loomulikuks tulemuseks on lapsed ja nii tekibki automaatselt perekond. Selline nagu on rassi või rahva

perekond, on ka ühiskond. Kui perekond on hea, on ka ühiskond hea. Juudi ja hiina rahva kultuuri stabiilsus tulenebki nende perekonnarühmade tugevusest.

² Naise instinktiivne armastus ja laste eest hoolitsemine tekitab temas huvi edendada abielu ja algelist perekonda. Mees oli sunnitud kodu looma vaid hilisemate kommete ja ühiskondlike tavade surve; huvi abielu ja kodu vastu tekkis temas aegamööda, sest suguakt talle bioloogilisi tagajärgi kaasa ei too.

³ Seksuaalsuhe on loomulik ilming, kuid abielu ühiskondlik nähtus, mida on alati reguleerinud kombed. Kombed (usulised, kõlbelised ja eetilised) koos omandi, uhkuse ja rüütellikusega stabiliseerivad abielu- ja perekonnainstitutsiooni. Millal iganes kombed kõikuma löövad, kõigub ka kodu- ja perekonnainstitutsiooni stabiilsus. Abielu on praegu suundumas omandietapilt isiklikku ajajärku. Mees kaitses varem naist, sest naine oli tema vallasvara, ja naine kuuletus talle samal põhjusel. Arvatagu sellisest elukorraldusest mida tahes, see kindlustas siiski stabiilsuse. Praegu ei peeta naist enam omandiks ja on tekkimas uued kombed, mis peaksid abielu- ja koduinstitutioni stabiliseerima:

⁴ 1. religiooni uus roll: õpetus, et vanemate kogemused on tähtsad, kosmosekodanike sigitamise idee, laiem arusaamine soojätkamisprivileegist kui Isale poegade andmisest;

⁵ ¶ 2. teaduse uus roll: soojätkamine on muutumas üha vabatahtlikumaks ja allumas inimese kontrollile. Iidsetel aegadel põhjustas teadmatus laste sündi ka siis, kui neid sugugi ei soovitud;

⁶ ¶ 3. naudingu uus funktsioon, mis toob rahva püsijäämisesse uue teguri: vanaaja inimene jättis soovimatud lapsed surema, nüüdisajal keeldutakse neid sünnitamast;

⁷ ¶ 4. lapsevanemainstinkti tugevnemine. Iga põlvkonnaga kaob rahva paljunemisvoost isikuid, kelle lapsevanemainstinkt ei ole piisavalt tugev, et kindlustada laste, järgmise põlvkonna tulevaste lapsevanemate sigitamist.

⁸ ¶ Ent kodu kui institutsioon, ühe naise ja ühe mehe partnerlus, pärineb konkreetsemalt Dalamatia ajast ligikaudu pool miljonit aastat tagasi, mil Andoni ja tema otseste järeltulijate monogaamses eluviisis oli juba ammu loobutud. Perekonnaelu ei olnud enne noortide ja hilisemate adamiitide aega eriti kiita. Aadam ja Eeva avaldasid kogu inimkonnale kestva mõju, esmakordselt maailma ajaloos nähti mehi ja naisi kõrvuti aias töötamas. Eedeni ideaal, kogu perekond töötamas aednikena, oli Urantial uus idee.

⁹ Varane perekond hõlmas ka tööühma, kuhu kuulusid orjad, ja kõik nad elasid koos ühes elamus. Abielu ja perekond pole alati olnud identsed mõisted, kuid on olnud vajaduste sunnil omavahel tihedalt seotud. Naine on alati soovinud isiklikku perekonda ja ta on lõppkokkuvõttes oma tahtmise ka saavutanud.

¹⁰ ¶ Armastus järglaste vastu on üsna üleüldine ja sel on püsijäämise seisukohalt selge väärtus. Vanaaja inimesed ohverdasid alati ema huvid lapse heaolu nimel; eskimo ema isegi lakub oma beebi üle, selle asemel et teda pesta. Ent ürgaja emad toitsid ja hooldasid vaid väga väikesi lapsi; nagu loomad, heitsid nemadki oma järglased kõrvale, niipea kui need suuremaks kasvasid. Kestvad ja jätkuvad inimsuhted ei ole kunagi põhinenud ainuüksi bioloogilisel kiindumusel. Loomad armastavad oma poegasid, inimene — tsiviliseeritud inimene — armastab ka oma laste lapsi. Mida kõrgem on tsivilisatsioon, seda suurem on vanemate rõõm oma laste edasijõudmise ja edu üle, sellest on tekkinud uus ja kõrgem uhkustunne oma *nime* üle.

¹¹ Vanaaja rahvaste suurtes perekondades ei tarvitsenud tingimata kiindumust olla. Palju lapsi sooviti omada sellepärast, et:

- ¹² 1. nad olid väärtuslikud töötajad;
- ¹³ 2. nad olid kindlustus vanaduspõlveks;
- ¹⁴ 3. tütreid oli võimalik müüa;
- ¹⁵ 4. perekonnauhkus nõudis nime levitamist;
- ¹⁶ 5. pojad pakkusid kaitset;
- ¹⁷ 6. tondihirmu tõttu kardeti üksindust;
- ¹⁸ 7. mõni religioon nõudis järglaste omamist.

¹⁹ ¶ Esivanemakummardajad näevad poegadeta jäämist kogu aja ja igaviku ülisma õnnetusena. Nad soovivad üle kõige omada poegi, kes täidaksid võõrustajakohustusi surmajärgetel pidusöökidel, et teha nõutavaid ohverdusi hinge edasijõudmiseks läbi vaimude-maa.

²⁰ Iidsete ürginimeste seas alustati laste karistamist väga varakult ja laps mõistis üsna pea, et sõnakuulmatus tähendab läbikukkumist või isegi surma, nii nagu see on loomade puhul. Nüüdisaegsele allumatusele aitab tublisti kaasa asjaolu, et tsivilisatsioon kaitseb last rumala teguviisi loomulike tagajärgede eest.

²¹ Eskimo lapsed kasvavad jõudsalt nii vähese distsiplineerimise ja karistamisega lihtsalt seepärast, et nad on väikesed loomult kuulekad loomad; punaste ja kollaste inimeste lapsed on peaaegu sama kergesti juhitavad. Ent andiidi pärandit omavate rasside lapsed nii rahulikud ei ole: neil on rohkem kujutlusvõimet ja seiklushimu ning nad vajavad enam koolitust

ja distsipliini. Nüüdisajal on lastekasvatamisprobleemid üha raskemad seepärast, et:

- ²² 1. rassid on suurel määral segunenud;
- ²³ 2. haridus on kunstlik ja pealiskaudne;
- ²⁴ 3. laps ei saa kasvada kultuurseks oma vanemate matkimise teel — vanemad on kaua perekonnast eemal.

²⁵ ¶ Vanaaja ideed perekondlikust distsipliinist olid bioloogilised, tekkinud mõistmisest, et vanemad on lapse eluolu loojad. Perekonnaelu üha kõrgemad ideaalid viivad arusaamisele, et lapse sünnitamine maailma ei anna mitte teatavaid vanemaõigusi, vaid toob kaasa ülirma vastutuse inimeksistentsi eest.

²⁶ Tsivilisatsioon on seisukohal, et vanemad võtavad endale kõik kohustused, lapsel on aga kõik õigused. Lapse austus oma vanemate vastu tekib mitte teadmisesest, et vanematel on tekkinud lapse sigitamisega kohustused, vaid loomulikult teel tänu vanemate hoolitsusele, õpetusele ja kiindumusele, mida nad armastavalt üles näitavad, aidates lapsel eluvõitlust võita. Tõeline vanem tegeleb pidevalt teenimise ja hoolitsemisega, mida tark laps õpib tunnustama ja hindama.

²⁷ ¶ Praegusel tööstuse ja linnaelu ajajärgul areneb abieluinstitutsioon majanduslikult uusi radu mööda. Perekonnaelu on muutunud üha kulukamaks ja varem varaks olnud lastest on saanud majanduslikud kohustused. Ent tsivilisatsiooni enda kindlus seisneb ikka veel iga põlvkonna üha kasvavas valmisolekus investeerida järgmise ja tulevaste põlvkondade heaolusse. Ja iga püüe seada vanemate kohustusi riigi või kiriku õlgadele saab tsivilisatsiooni heaolule ja arengule hukatuslikuks.

²⁸ ¶ Abielu, mille juurde kuuluvad lapsed ja sellest tulenev perekonnaelu, stimuleerib inimloomuse kõrgemaid potentsiaale, avades samal ajal ideaalse tee nende sureliku isiksuse ergastatud omaduste väljendamiseks. Perekond kindlustab inimliigi bioloogilise säilimise. Kodu on loomulik ühiskondlik tegevuspaik, kus kasvavad lapsed saavad omandada verevendluse eetika. Perekond on vendluse põhiüksus, kus vanemad ja lapsed õpivad neid kannatlikkuse, altruismi, sallivuse ja leebuse õppetunde, mis on nii olulised inimestevahelise vendluse teostumiseks.

²⁹ Inimühiskond oleks tunduvalt täiuslikum, kui tsiviliseeritud rahvad võtaksid laialdasemalt kasutusele andiitide perekonnanõukogu tavad. Nende perekondi ei juhitud patriarhaalselt ega autokraatlikult. Nad olid väga vennalikud ja seltsivad, arutasid vabalt ja siiralt iga ettepanekut ja perekondlikku reeglit. Nad olid

kogu oma perekonnaelu juhtimisel ideaalselt vennalikud. Ideaalses perekonnas suurendab vennalik andumus nii laste kui ka vanemate kiindumust.

³⁰ Perekonnaelu on tõelise kõlbluse eelkäija, teadliku kohusetruuduse esiisa. Perekonna sunnitud koostegutsemine stabiliseerib isiksust ja stimuleerib selle kasvu, sest on vaja kohaneda teiste, endast erinevate isiksustega. Ent veel enam: tõeline perekond — hea perekond — ilmutab lapsevanematele Looja suhtumist oma lastesse, samal ajal kui need tõelised vanemad annavad oma lastele esmase ettekujutuse universumi kõigi laste Paradiisi-vanema armastusest, mida neile edaspidi tõusuteel üha enam ilmutatakse.

8. IHADE RAHULDAMISES SISALDUVAD OHUD

¹ Perekonnaelule on suureks ohuks oma kirgede rahuldamise ähvardav tõusulaine, nüüdisaja naudingumaania. Esmane abiellumisajend oli majanduslik, vastassoo külgetõmme oli teisejärguline. Enesesäilitamisele rajatud abielu viis enesejätkamisele ja pakkus samal ajal ka väga meeldivat rahuldust. See on ainus inimühiskonna institutsioon, mis hõlmab kõiki kolme suurt elamismotivatsiooni.

² Omand oli algselt enesesäilitamise põhiinstitutsioon, abielu toimis aga ainulaadse enesejätkamisinstitutsioonina. Kuigi toidust saadav rahuldus, mäng ja huumor koos regulaarse seksuaalse naudinguga võimaldasid enese rahuldamist, on siiski tõsi, et arenevad kombad ei ole suutnud enese rahuldamiseks ühtki eraldi institutsiooni luua. Kuna niisuguseid erilisi võtteid naudingutest rõõmu tunda ei ole välja arenenud, läbib naudinguhimu täielikult kõiki inimühiskonnas. Omandi kogumisest on saamas vahend, millega suurendada igat liiki enesega rahulolu, ka abielu peetakse sageli vaid naudinguvahendiks. See praegune ülemäärane järeleandmine oma ihadele — laialt levinud naudingumaania — on suurim oht, mis perekonna sotsiaalset evolutsioonilist institutsiooni, kodu, kunagi on varitsenud.

³ Violetne rass tõi inimkonna kogemustesse uue ja alles puudulikult teostunud joone — mäguinstinkti

koos huumorimeelega. Teatud määral oli seda ka sangikutes ja andoniitides, kuid adamiidi tüvikond ülenaldas selle ürgse kalduvuse *nautimisevõimeks*, uueks ja meeldivaks viisiks rahuldust leida. Peale nälja leevendamise on üheks rahulduse põhitüübiks ka seksuaalne rahuldus ning see meelise rahulduse vorm tõusis uuele kõrgusele sangikute ja andiitide segunemisel.

⁴ Andiitidele järgnenud rassidele iseloomuliku rahutuse, uudishimu, seiklushimu ja ohjeldamatu naudinguhimu kombinatsioonis peitub tõeline oht. Hinge nälga ei saa rahuldada füüsiliste naudingutega, ebamõistlik naudingujaht ei suurenda armastust kodu ja laste vastu. Kui te ammendaksite isegi kõik kunsti, värvi, heli, rütmi ja muusika varud inimese ehtimiseks, ei saaks te loota, et ülendate sellega hinge või toidate vaimu. Edevus ja mood ei saa hoolitseda koduloomise ja lastekasvatuse eest; uhkus ja rivaalitsemine ei või täiustada järgmiste põlvkondade ellujäämisomadusi.

⁵ Kõik edasiliikuvad taevased olendid tunnevad rõõmu puhkusest ja meenusjuhtide hoolitsusest. Kõik pingutused leida kosutavat meelelahutust ja tegelda meeltülendava ajaviitega on mõttekad; värskendav uni, puhkus, meelelahutus ja iga ajaviide, millega välditakse tüütavat monotoonsust, on kasulikud. Võistlusmängud, jutuvestmine ja isegi hea toidu nautimine võivad enese rahuldamise vormidena sobida. (Kasutades toidu maitsestamiseks soola, mõelge hetkeks, et peaaegu miljon aastat sai inimene soola ainult oma toitu tuhasse kastesse.)

⁶ ¶ Laske inimesel elust rõõmu tunda, las inimsugu leiab naudinguid tuhandel ja ühel viisil, las evolutsiooniline inimkond uurib kõiki sobivaid viise rahulolu leidmiseks, neid pikaajalise bioloogilise ülespoole püüdluse vilju. Inimene on mõned oma praegusa ja rõõmud ja naudingud kuhjaga ära teeninud. Ent pidage hoolikalt silmas saatust! Naudingud on tegelikult hukatuslikud, kui neil õnnestub hävitada omand, mis on saanud enesesäilitamise institutsiooniks; enese rahuldamise eest tuleb maksta ka saatuslikku hinda, kui see toob kaasa abielu lagunemise ja perekonnaelu allakäigu ning hävitab kodu kui inimese ülima evolutsioonilise saavutuse, ainsa lootuse tsivilisatsiooni püsimajäämisele.

⁷ [Esitanud Urantiale määratud seeravite juht.]